

Ikäystävällisyys: näkökulmia Karelia-ammattikorkeakoulusta ja harvaan asutuilta alueilta

Terhi Myller ja Jonna Puustinen

Tässä puheenvuorossa ymmärrämme ikäystävällisyydellä ikääntymiseen ja ikäihmisiin liitetävää voimavaralähtöistä asennetta, ikäystävällisyyttä edistäviä arvoja sekä ikääntymistä koskevaa myönteistä ja ratkaisukeskeistä ajattelutapaa (vrt. Jämsen & Kukkonen 2017). Parhaimmillaan edellä kuvatun kaltainen ikäystävällisyys todellistuu eri toimijoiden käytännöissä ja toisten ihmisten arvostavassa kohtelussa. Koulutusorganisaatioissa ikäystävällisyyttä pidetään usein tärkeänä arvona. Pohjois-Karjalassa sijaitsevan Karelia-ammattikorkeakoulun 10-vuotisstrategiassa vuosille 2020–2030 ikäystävällisyys on asetettu yhdeksi keskeiseksi painopisteeksi ja tavoitteeksi. Karelialla on pitkät perinteet ikäystävällisyyden ja siihen liittyvän koulutuksen kehittäjänä ja tarjoajana.

Käsitlemme puheenvuorossamme ikäystävällisyyttä ja sen kehittämistä ammattikorkeakoulutuksen ja Karelian henkilöstön näkökulmasta. Kohdennamme katseemme erityisesti maaseutuun eli väljästi asuttuihin alueisiin. Ajattelemme, että tämä tutkimuksessa ja kehittämistoiminnassa vähemmälle huomiolle jäänyt konteksti voi tuoda näkyviin ikäystävällisyyttä edistäviä tekijöitä laajemminkin ja sovellettavaksi eri ympäristöissä.

Tarkastelemme ensin ikäystävällisyyttä aiemman tutkimuksen ja tiedon perusteella. Sen jälkeen kuvaamme Karelian henkilöstön käsityksiä ikäystävällisyydestä. Päätämme puheenvuoromme kehittämisehdotuksiin ikäystävällisyyden edistämisestä.

Näkökulmia ikäystävällisyyteen

WHO:n ja Yhdistyneiden kansakuntien terveen ikääntymisen vuosikymmenen (2021–2030) tarkoituksena on tehdä työtä ikäystävällisen ajattelun vahvistamiseksi ja terveen ikääntymisen turvaamiseksi kestäväen kehityksen tavoitteiden suuntaisesti. Ikäystävällisten ympäristöjen toiminta-alueen lisäksi kohteiksi on valittu myös ageismin vastainen työ sekä ikääntyneiden integroitu ja pitkäaikaishoito. (WHO 2021.) WHO (2022a) tarkastelee yhteiskunnan ja yhteisöjen ikäystävällisyyttä. Käytännössä sillä tarkoitetaan toimintatapoja, jotka edistävät ikäihmisten mahdollisuuksia osallisuuteen elämän eri osa-alueilla. Ikäystävällinen yhteiskunta nojaa siten myönteiseen, voimavaralähtöiseen ymmärrykseen ja asenteeseen, jonka mukaan ikäihmiset nähdään merkityksellisinä toimijoina.

Viime aikoina on kiinnitetty yhä enemmän huomiota maaseudun ja väljästi asuttujen alueiden ikäystävällisyyteen (esim. Myller 2022; Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2022). Väljästi asuttujen alueiden ikäystävällisyys koskettaa suurta osaa suomalaista arjen maisemaa ja ihmisten elinympäristöä. Pohjois-Karjalan pinta-alasta suurin osa on maaseutua, ja koko Suomen asukkaista noin 30 prosenttia asuu maaseudulla (Ympäristö.fi 2022). Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on kuitenkin tarkasteltu etenkin kaupunkien ikäystävällisyyttä (esim. van Hoof ym. 2018;

Reuter ym. 2020; Murtagh ym. 2022). WHO:n mukaan ikäystävällistä kaupunkia kuvaa inkluusiivinen ja saavutettava kaupunkiympäristö, joka on yhteisöllinen ja edistää ikääntyvien ihmisten mahdollisuuksia terveyteen, osallisuuteen ja turvallisuuteen. Tarkemmin määriteltynä ikäihmisten hyvinvointia ja osallisuutta edistäviä ikäystävällisiä tekijöitä ovat yhteisöllisyys, terveydenhuolto, liikkuminen, asuminen, sosiaalinen osallisuus, ulkoilutilat ja rakennukset, ikäystävälliset asenteet ja kunnioitus, sosiaalinen inkluusio, kansalaisosallistuminen ja työllisyys sekä vuorovaikutus ja tiedotus. (WHO 2022b.) Väljästi asutun maaseudun tunnusomaiset piirteet eivät tule esille tässä kyseisessä WHO:n ikäystävällisyyskäsitteessä.

Englantilaisessa maaseutua koskevassa ikääntymistutkimuksessa (Harrison ym. 2021) ikäihmiset ovat kertoneet kokemuksistaan maaseudun ikäystävällisyydestä. Tulosten mukaan maaseudulla ikäystävällisyyttä edistävät tekijät liittyvät muun muassa alueen paikallishistoriaan ja ikäihmisten identiteetin rakentumiseen maaseutukontekstissa. Huomionarvoista on, että tutkimuksessa esiin tulleet kokemukset maaseudun ikäystävällisyystekijöistä ovat osin erilaiset kuin tutkimuksissa todetut kaupunkien ikäystävällisyystekijät, joita ovat esimerkiksi digitaaliset ja teknologiset ratkaisut (esim. Reuter 2020), rakennettu ympäristö ja siihen liittyvät erilaiset asumisvaihtoehdot ja liikkumisen mahdollistaminen rakennetussa ympäristössä (esim. van Hoof ym. 2021).

Ikäystävällisyystekijöiden tunnistamiseen liittyvän tutkimuksen lisäksi on pohdittu ikäystävällisyystekijöiden muuttamista mitattavaan muotoon maaseudulla. Tsekkiläistutkimuksessa (Vidovićová 2018) operationalisoitiin WHO:n ikäystävällinen kaupunki -määritelmän pohjalta mittari, joka helpottaa kuntia ja yhteisöjä ikäystävällisyyden kehittämisessä. Tutkimuksessa todettiin, että WHO:n mallin pohjalta kehitetty ikäystävällisyysmittari soveltuu paremmin käytettäväksi kaupungin läheisellä maaseudulla kuin syrjäkyllissä. Tulosten mukaan maaseudulla ikäystävällisyys tarkoittaa ennen kaikkea

miellyttävää asuinpaikkaa, ja ikäystävällisyyden tutkiminen ja sen saavuttaminen käytännön toiminnoissa on huomattavasti kompleksisempaa kuin indikaattorien muodostaminen, interventoiden tekeminen, mittaaminen ja muutoksen arviointi. Tutkimus tuo näkyväksi sen, että ikäystävällisyyden määrittelyssä tulee huomioida ikäihmisten kokemukset ja kontekstuaalisuus (ks. myös Grant & Walker 2020).

Australialaistutkimuksessa (Winterton 2016, 272) todettiin, että maaseudun ikäystävällisten rakenteiden ylläpitämiseen tarvitaan resursseja, eikä ikäystävällisyyden edistämistä voida jättää paikallisten ikäihmisten harteille. Ikäystävällisten rakenteiden, yhteisöjen ja sosiaalisten verkostojen tukeminen edellyttää johtamisosaamista. Ikäystävällisyyden käsitettä on myös kritisoitu siihen liitettyjen negatiivisten konnotaatioiden vuoksi: ikäihmisten oletetaan olevan aktiivisia, sitoutuneita, sosiaalisesti ja taloudellisesti tuottavia, ikäystävällisten elinympäristöjen edistäjiä ja itse vastuussa ikäystävällisyydestään. Edellä mainittu ajattelu liitetään neoliberaalia kehitystä myötäilevään tulkintaan ikääntymisestä. (Vidovićová 2018.)

Edellä todetut näkökulmat tekevät näkyväksi sen, että maaseudulla ikäystävällisyys ei täysin mukaudu yleisiin ikäystävällisyysmääritelmiin. On tarpeen huomioida paikalliset, kontekstisidonnaiset, kulttuuriset ikäystävällisyystekijät. Myös poliittisen ohjauksen tarve erityisesti väljästi asuttujen maaseutualueiden ikäystävällisyyden edistämiseksi on tärkeää.

Ikäystävällisyys ja sen kehittäminen Kareliassa

Karelia-ammattikorkeakoulussa on panostettu ikäosaamiseen jo lähes kahden vuosikymmenen ajan. Vuonna 2015 käynnistyi Ikäosaamisen kehittäminen ja johtaminen YAMK -koulutus ja vuonna 2022 geronomi AMK -koulutus. Ensin mainittu toteutetaan kokonaan verkossa. Geronomikoulutus on monimuotokoulutus, jossa painotus on verkko-opiskelussa.

Kareliassa tehdyssä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa ikäystävällisyyttä on tarkasteltu erityisesti ikäystävällisen yhteiskunnan, aktiivisen ikääntymisen (Jämsén & Kukkonen 2020), muistiystävällisen yhteiskunnan (Jämsén 2021) ja ikäystävällisen yritys-toiminnan (Jämsén & Kukkonen 2017) näkökulmista.

Ikäystävällisyyteen liittyvää strategista painopistettä on Kareliassa päästy vahvistamaan kansallisesti ja kansainvälisesti opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2020 myöntämän hankerahoituksen myötä. EAFS – RDI Excellence in Creating an Age-friendly Society in Remote Areas -hankkeessa perustetaan ikäystävällisen yhteiskunnan kehittämiseen erikoistuva tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan osaamisyhteisö HYRRÄ (engl. *KAFS, Karelia UAS Centre for Age-friendly Society*). HYRRÄ-osaamisyhteisössä pilotoidaan vuoden 2022 aikana eri toimijoiden kanssa ikäystävällisiä toimintamalleja. Pilottivaiheessa osallistujina ovat ikäihmiset, järjestöjen ja yhdistysten edustajat, maakuntaliitto, opiskelijat, koulutuksen edustajat sekä muut alueelliset toimijat. HYRRÄn ideologia perustuu ilmiöpohjaiseen oppimiseen, jossa dialogisuus on pohjana yhteiselle työskentelylle. Osaamisyhteisössä todellisten mieltä askarruttavien arkielämän kysymysten äärelle pysähdytään, niitä käsitteellistetään ja pyritään löytämään konkreettisia monialaisia ratkaisuja ikäystävällisyyden edistämiseksi. HYRRÄn lisäksi EAFS-hankkeessa toteutetaan kehittämispilotteja, joissa tutkitaan ja kehitetään uusia teknologisia sovelluksia ikäystävällisen yhteiskunnan vahvistamiseksi pitkien välimatkojen alueella sekä Age Friendly Employer -toimintamallia. Hankkeella vastataan väestön ikääntymisen myötä korostuviin toimintojen ja palveluiden kehittämistarpeisiin sekä tuetaan ikäystävällisen yhteiskunnan tavoitteita.

Karelian henkilöstö on osallistunut ikäystävällisyysteeman kehittämiseen monialaisesti. HYRRÄ-työssä on ollut mukana henkilöstöä geronomikoulutuksesta sekä fysioterapian, hoi-

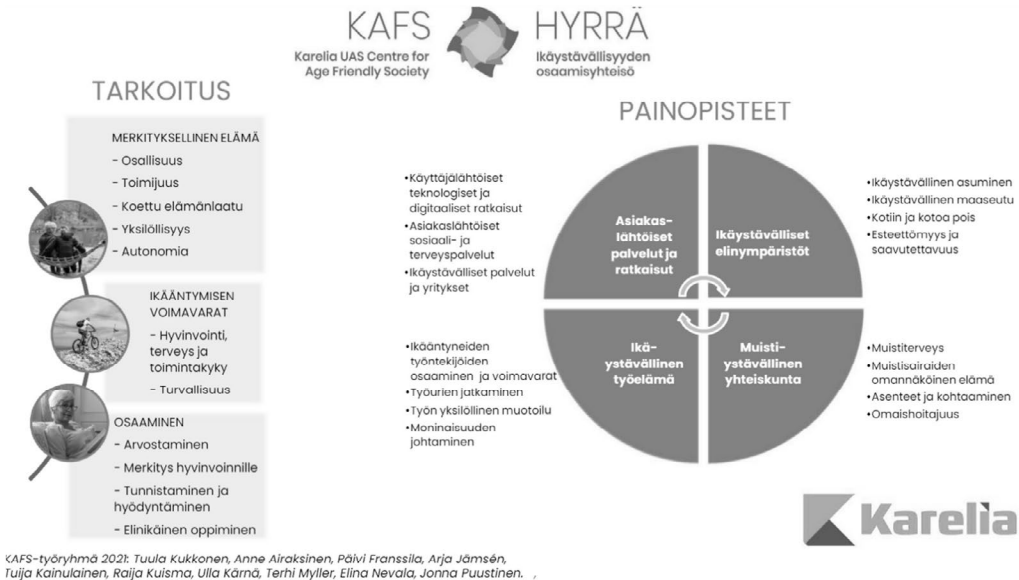
totyön, liiketalouden, matkailun ja sosiaalialan koulutuksista. Toiminnassa on korostunut yhteisöllinen kehittäminen, osallistavat menetelmät sekä tutkimuksellinen tiedonhankinta ja tiedontuottaminen.

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan mallia (esim. Toikko & Rantanen 2009; Salonen 2013) soveltaen henkilöstö on esimerkiksi laatinut sisältöjä ja tavoitteita ikäystävällisyyden määrittämiseen. Tavoitteena on ollut luoda yhteisesti keskeiset ikäystävällisen yhteiskunnan painopisteet Pohjois-Karjalan näkökulmasta. Tiedon rakentamisessa on hyödynnetty toiminnallisia ja yhteiskehittämisen menetelmiä. Talvella 2020–2021 Howspace-tilassa toteutettiin virtuaalisia työpajoja, ja tutkimuksellisen kehittämistoiminnan prosessia soveltaen luotiin yhdessä työelämäkumppaneiden ja -toimijoiden kanssa ikäystävällisyyden painopisteet ja niihin liittyvät sisällöt. (Kuvio 1.)

Käsityksiä ikäystävällisyydestä

Maaliskuussa 2021 osana HYRRÄ-työskentelyä toteutettiin sähköinen kysely, jossa selvitettiin Karelian henkilöstön käsityksiä ikäystävällisyydestä ja ikäystävällisyyteen liittyvistä osaamisen kehittämistarpeista. Kysely osoitettiin koko Karelian henkilöstölle, johon kuuluivat kaikkien eri koulutusalojen opetushenkilöstö, TKI-tehtävien henkilöstö sekä hallinto- ja tukipalveluiden henkilöstö. Kysyimme, mitä ikäystävällisyys henkilöstön mielestä tarkoittaa ja minkälaista ikäystävällisyyteen liittyvää osaamista heillä on HYRRÄ:n painopisteittäin (ks. kuvio 1). Kyselyssä oli sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä.

Kyselyyn vastasi yhteensä 55 henkilöä, ja vastausprosentti oli 18,2 %. Suurin osa (60 %) vastanneista ilmoitti työskentelevänsä opetus-tehtävissä. TKI-tehtävien parissa työskenteli 23 prosenttia ja hallinto- ja tukipalveluissa 16 prosenttia vastaajista. Avoimissa vastauksissa kuvattiin moniulotteisesti erilaisia ikäystävällisyyteen liittyviä näkökulmia. Avoimet vas-

Kuvio 1. KAFS Karelia UAS Centre for Age Friendly Society – HYRRÄ Ikäystävällisyyden osaamisyhdistö.

taukset abstrahoitii ja teemoiteltiin aineistolähtöisesti seitsemään sisältöä kuvaavaan teemaan. (Vrt. Puustinen ym. 2022.) Ikäystävällisyyskäsitteistä ja niihin liittyvistä kuvauksista nousivat esille seuraavat keskeiset teemat: arvostava ja ennakkoluuloton asenne; hyvinvointi, terveys ja toimintakyky osana aktiivista ikääntymistä; ikääntyneiden yksilöllinen ja kokonaisvaltainen huomiointi; ikäystävällinen yhteiskunta ja elinympäristöt; ikääntyneiden osallisuus ja sosiaaliset verkostot; työelämä ja ikämoninaisuus; ikäystävällisyys elämäntapa- ja elämäntilanteissa. Seuraavaksi avaan tarkemmin teemojen sisältöjä.

Arvostavaa ja ennakkoluulotonta asennetta
Karelien henkilöstö kuvasi vastauksissaan sekä yleisemmin, ikääntymisen ilmiöön liittyen, että yksilöidymmin, eri-ikäisten ja erityisesti ikääntyneisiin liittyvän arvostavan asenteen näkökulmista. Eri-ikäisiin voi kohdistua erilaisia ennakkoluuloja, jotka voivat vaikuttaa heihin kohdistuviin asenteisiin sekä kohtaamisiin heidän kanssaan. Ennakkoluulot liittyvät esimerkiksi olettamuksiin henkilön teknologisen osaamisesta tai mahdollisista ikääntymisen

mukanaan tuomista aistitoimintojen muutoksista. Ikääntyminen voi tuntua jopa pelottavalta, ja kuvausten mukaan ikääntyminen näyttäytyy yhteiskunnassamme hyvin ongelmakeskeisesti. Ikääntymistä ja eri-ikäisiä arvostava asenne nähtiin vastauksissa tärkeäksi sekä yksilötasolla että yhteiskunnan tasolla. Myös asenneilmapiiriin toivottiin muutosta.

Ikäystävällisyyttä kuvattiin myös *aktiivisuuden, hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn* näkökulmista. Aktiivinen vanhuus edellyttää ikääntyneen hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistämistä sekä ylläpitämistä. Tähän tarvitaan monipuolista ikääntyneiden kanssa tehtävää yhteistyötä ja osallistumismahdollisuuksia erilaisiin toimintoihin ikääntyneiden yksilöllisten kykyjen, terveydentilan ja toimintakyvyn huomioiden. Toimintakyvyn tunnistetaan koostuvan useista eri osa-alueista, kuten fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta, henkisestä, kognitiivisesta ja seksuaalisesta, ja näiden kaikkien huomioiminen kytkeytyy kiinteästi ikäystävällisyyteen. Erilaisten ikääntymismuutosten ymmärtäminen ihmisen kasvuun ja kehityksen luonnollisesti liittyvinä tekijöinä eikä pel-

kästään elämänlaatua heikentävinä ongelmina tunnistettiin myös osaksi ikäystävällisyyttä.

Yhteiskunnan ja elinympäristöjen näkökulmista tuotiin esiin ensinnäkin se, että ikäystävällisessä yhteiskunnassa ikääntyvät ja ikääntyneet otetaan kattavasti huomioon erilaisissa yhteiskunnan toiminnoissa ja päätöksenteossa. Yhteiskunnan toiminnot tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että huomioidaan ikääntyneiden eritasoinen tietotaidollinen osaaminen sekä toiminta- ja suorituskyky. Konkreettisesti tämä voi näkyä esimerkiksi ikäystävällisinä asumis- ja ympäristöratkaisuinä ja liikenneyhteyksinä. Asumisen ikäystävällisyys ei tarkoita ainoastaan ikääntyneiden tarpeisiin kohdennettuja asumisyksiköjä vaan esimerkiksi erikäisten kohtaamisia ja arjen yhteistyötä mahdollistavia monisukupolvisia asumisratkaisuja. Ikäystävällinen yhteiskunta onkin kaikille ja kaikenikäisille hyvä paikka elää ja asua. Ikäystävällisen yhteiskunnan ja elinympäristöjen rakentamisen nähtiin koskettavan kattavasti erilaisia osaamisaloja, kuten terveydenhuoltoa, liike-elämää ja rakentamista.

Ikääntyvien ja ikääntyneiden yksilöllinen ja kokonaisvaltainen huomioiminen ilmenee Karelian henkilöstön mukaan niin työelämässä ja opinnoissa kuin niiden ulkopuolellakin, vapaa-ajalla, harrastuksissa ja palveluissa. Esimerkiksi asiakas kohtaamiset ovat aina yksilöllisiä riippumatta asiakkaan iästä. Ikäystävällisyyden huomioiminen julkisissa ja yksityisissä palveluissa sekä asiakas kohtaamisissa tarkoittaa esimerkiksi kullekin ikäryhmälle, heidän toimintakyvylleen, osaamiselleen ja motivaatiolleen sopivien toimintatapojen valintaa. Tämä mahdollistaa eri-ikäisten tasa-arvoiset mahdollisuudet käyttää yleisiä ja yhteisiä palveluita. Ikääntyneille tulee lisäksi tarjota myös selkeästi heille kohdennettua toimintaa.

Ikääntyneiden osallisuuden ja toimijuuden mahdollistaminen sekä sosiaalisten verkostojen ylläpitäminen olivat yksi keskeinen teema Karelian henkilöstön vastauksissa. Toivottiin, ettei ikääntyminen ja esimerkiksi eläköityminen muodostuisi esteeksi edellä mainituille asioille

eikä aiheuttaisi putoamista pois tutuista verkostoista ja yhteisöistä. Ikäihmisen tulee voida kokea olevansa täysivaltainen yhteiskunnan jäsen ja myös pystyä toimimaan iästään ja elämänvaiheestaan riippumatta muun muassa työntekijänä, kuluttajana ja erilaisten palveluiden käyttäjänä. Tämä edellyttää esteettömyyttä, saavutettavuutta ja mahdollisuuksia osallisuuteen. Ikääntyneiden todelliset osallistumismahdollisuudet edellyttävät ikääntyneiden kanssa yhdessä tekemistä ja sen kautta toimintojen mahdollistamista. Esteettömyyden ja saavutettavuuden näkökulmista on tärkeää selkeys ja johdonmukaisuus ohjeissa ja neuvonnassa. Ikäystävällisyys kytkeytyy sosiaaliseen kestävyteen.

Eri-ikäisten ja ikämoninaisuuden huomioon ottaminen työelämässä kuuluu niin ikään Karelian henkilöstön mukaan ikäystävällisyyteen. Erään vastaajaan mukaan ”ikäystävällisyys on yhteiskunnan ja työelämän muutostyötä, joka kytkeytyy työelämän inhimillistämiseen”. Ikääntyvät ovat tärkeä resurssi työelämälle osaamisen ja työvoiman näkökulmista, ja heille tulisi luoda mahdollisuuksia osallistua työelämään ja pysyä työelämässä. Ikämoninaisuuden näkökulmasta olisi myös tärkeää mahdollistaa eri-ikäisten kanssakäyminen ja luonteva yhteistyö työelämässä. Ikäystävällisyyttä on sekin, että työntekijän ikääntyminen huomioidaan työelämässä ja häntä tuetaan muun muassa eläkkeelle siirtymisen prosessissa. Tämä vahvistaa kokemusta työn merkityksellisyydestä ja edistää luontevaa työtehtävien siirtämistä nuoremmille kollegoille. Työtä voisi muotoilla joustavasti esimerkiksi siten, että työelämässä ja työtehtävissä voisi jatkaa eläköitymisen jälkeenkin – tämäkin olisi ikämoninaisuuden huomioonottamista.

Ikäystävällisyys ammattikorkeakoulutuksen näkökulmasta harvaan asutulla alueella

Karelia-ammattikorkeakoulun henkilöstön ikäystävällisyyskäsitteet ilmentävät kokonais-

valtaisesti ikäystävällisyyteen liittyviä näkökulmia. Ikäystävällisyys hahmotetaan monipuolisesti osana ihmisten välisiä tilanteita ja ikäystävällisiä tekoja, yhteisö- ja työyhteisötason kysymyksiä sekä yhteiskunnan luomia mahdollisuuksia ja ikäasenneilmapiiriä. Tuloksista välittyy kuva, että ikäystävällisyyden ajatellaan kiteytyvän ennen kaikkea asenteeksi ja ajattelutavaksi, jota voidaan todellistaa konkreettisina tekoina. Ikääntyminen koskettaa kaikkia ihmisiä, ja ikääntymisen tuomat luonnolliset muutokset niin fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti kuin työelämässäkin, ulottuvat kaikkiin ja kaikialle. Ikäystävällisyyden teeman ei Karelian henkilöstön käsitysten mukaan tulisikaan koskettaa vain ikääntyneitä vaan kaikenikäisiä vauvasta vaariin kuten eräässä vastauksessa kuvataan: ”Ikäystävällisyys on ihmisen elinkaaren kokonaisvaltaista ymmärrystä ja ihmisen näkemistä toimijana eri elämänvaiheissa.” Kuitenkin erityisesti ikääntyneiden ihmisten ”asioiden ajaminen” nähdään tärkeäksi, ja heidän mahdollisuuksiensa lisäämiseen on panostettava. Tämä panostus nähdään kannattavaksi myös nuorempien sukupolvien näkökulmista, nyt ja tulevaisuudessa.

Kyselyn vastauksista nousseet teemat ovat yhdenmukaiset HYRRÄ-toiminnan painopisteiden ja niihin määritettyjen sisältöjen kanssa; ainoastaan muistiyhteisön yhteiskunnan painopiste ei tullut esille vastauksissa selkeästi. Kyselyn vastaukset eivät kuitenkaan edusta koko Karelian henkilöstön käsityksiä ikäystävällisyydestä, koska osa henkilöstöstä oli jättänyt syystä tai toisesta vastaamatta kyselyyn. Lisäksi suurin osa vastaajista edusti sosiaali- ja terveystieteiden koulutusten henkilöstöä. Vastauksista nousi kuitenkin esille innovatiivisia ja kiinnostavia näkökulmia ikäystävällisyyteen muun muassa rakentamisen, teknologian ja liiketalouden näkökulmista. Perinteisten näkökulmien lisäksi uudet, erilaiset ja monialaiset katsantokannat ovatkin tervetulleita ikäystävällisyyskeskusteluihin ja toimenpiteisiin. Ajattelemme, että aidon ikäystävällisyyden tavoittaa vain avoimessa vuorovaikutuksessa ja

arvostavassa yhteistyössä eri alojen toimijoiden, asiantuntijoiden ja verkostojen kesken, pohdittujen olemassa olevien toimintatapojen ja -käytäntöjen sekä luoden uusia mahdollisuuksia. Ikäystävällisen yhteiskunnan rakentaminen koskettaa kaikkia kansalaisia ja toimijoita. Olemassa olevien ikäystävällisten rakenteiden näkyväksi tekeminen on tärkeää, samoin ikäystävällisyyteen pyrkiminen kaikilla yhteiskunnan aloilla ja tasoilla. Täten ikääntyvän yhteiskunnan voimavarat ja osaaminen tulisivat parhaiten käyttöön. Karelian henkilöstön ikäystävällisyyskäsityksissä maaseutu-kaupunkinäkökulmat eivät tule eksplisiittisesti esille.

Mikä sitten on merkityksellistä Karelian henkilöstön käsityksissä ikäystävällisyyden kehittämisen, väljään asuttujen alueiden ja ammattikorkeakoulutuksen näkökulmasta? Kareliammattikorkeakoulu sijaitsee Itä-Suomessa, missä ikääntyminen on muuta maata nopeampaa ja huoltosuhteet kasvavat nopeasti. Perifeerinen sijainti ja harvaan asuttu maisema kuvaavat Pohjois-Karjalaa. Esimerkiksi pitkät välimatkat palveluihin ja eri toimijoiden välillä luovat reunaehdot arjen sujuvuudelle. Toisaalta luonnon läheisyys antaa mahdollisuuden moniin sellaisiin toimiin ja aktiviteetteihin, jotka eivät onnistuisi yhtä helposti esimerkiksi ruuhka-Suomessa. Ikäystävällisyyden ulottaminen tähän maisemaan ja ihmisten arkeen on tärkeää. Toisaalta dikotominen puhe ja käsitys Pohjois-Karjalasta elinympäristönä on harhaanjohtavaa, sillä arjen pyörteissä romantisoitu tai epäromanttinen käsitys elinympäristöstä hämärtynee, ja lopulta kyse on ihmisten arjesta, jota eletään tarjolla olevilla ehdoilla ja mahdollisuuksilla. Jotta voidaan rakentaa ikäystävällisiä rakenteita, tulee huomioida alueellinen ja kulttuurinen konteksti. On tärkeää jalkauttaa ikäystävällisiä käytäntöjä, osaamista, teknologioita, palveluita ja koulutusta erilaisiin yksilöllisiin, yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin toimintoihin, jotta tulevaisuudessakin pohjoiskarjalainen työvoima ja osaajat pystyvät tukemaan ja edistämään kaiken ikäisten toimijuutta ja osallistumismahdollisuuksia. Koulutuksen

avulla tulevaisuuden osaajat välittävät tietoa ja rakentavat yhteiskuntaa myös alueellisesti. Karelia-ammattikorkeakoulun geronomi AMK, Ikäosaamisen kehittäminen ja johtaminen YAMK ja valmisteilla oleva toimintaterapeutti AMK -koulutukset vastaavat osaltaan tähän tarpeeseen.

Kehittämisehdotuksina nostamme esille seuraavat näkökulmat: Ikäystävällisyysosaamisen edistäminen edellyttää ammattikorkeakoulutakin eri alojen ja toimijoiden välistä keskustelua, yhteisen ymmärryksen muodostamista ja kehittämistyötä. Eri koulutuksista valmistuvat työntekijät ovat avainasemassa ikäystävällisyyden pioneereina. Ammattikorkeakoulutus vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi siihen, minkälaista ikäystävällisyysosaamista ammatillaiset oppivat koulutuksen aikana, minkälaisessa ikäasenneilmastossa he oppivat ja kasvavat ammatillisiksi, miten he suhtautuvat ikäystävällisyysajatteluun, kuten monialaisuuden ja moniammatillisuuden mahdollisuuksiin, ja miten he pystyvät hyödyntämään näitä erilaisia mahdollisuuksia ja osaamistaan työelämässä. Tärkeää on myös vahvistaa ikäystävällisyyttä kaikkialla yhteiskunnan rakenteissa, työpaikoilla, organisaatioiden toiminnassa, asumisessa, liikenteessä ja niin edelleen. Vastavuoroinen ja avoin dialogi sekä tavoitteelliset ikäystävällisyyteen pyrkivät toimenpiteet edistävät nähdäksemme ikäystävällisiä rakenteita. Tärkeää on pohtia ääneen, millaista tulevaisuuden ikäystävällisyyttä haluamme rakentaa. Koulutusorganisaatioissa olemme etuoikeutussa asemassa, kun voimme osallistua näihin keskusteluihin. Tulostemme mukaan ikäystävällisyyskäsitykset luovat vankan pohjan ikäystävällisten rakenteiden kehittämiselle ja syventämiselle koulutusorganisaatioissa. Lisäksi ne tuovat innovatiivisia ratkaisuja ja tulevaisuuden osaamista muiden toimijoiden kanssa hyödynnettäväksi. Ikäystävälliset toimintatavat niin koulutusorganisaatioissa kuin laajemmin yhteiskunnassa perustuvat suurelta osin ikäystävällisyyskäsityksiin.

Yhteydenotto:

Terhi Myller, YTM yliopettaja
Karelia-ammattikorkeakoulu
terhi.myller@karelia.fi

Kirjallisuus

- Grant R, Walker B. Older lesbians' experiences of ageing in place in rural Tasmania, Australia: an exploratory qualitative investigation. *Health Soc Care Community* 2020;28(6):2199–207. <https://doi.org/10.1080/00049182.2021.2012317>
- Harrison A, Hall M, Money A, Mueller J, Waterston H, Verma J. Engaging older people to explore the age-friendliness of a rural community in Northern England: a photo-elicitation study. *J Aging Stud* 2021;58:e100936. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2021.100936>
- Jämsén A. Muistin maailman omin sanoin. *IkäNYT, Online Journal of Ageing, Karelia University of Applied Sciences* 2021(2). Internet: <https://ikanyt.karelia.fi/2021/11/22/muistin-maailmasta-omin-sanoin/> (viitattu 5.9.2022).
- Jämsén A, Kukkonen T. Ikäystävällisyys kääntää ajattelun uusiksi. *IkäNYT, Online Journal of Ageing, Karelia University of Applied Sciences* 2017(2). Internet: <https://ikanyt.karelia.fi/2017/11/13/ikaystavallisyys/> (viitattu 5.9.2022).
- Jämsén A, Kukkonen T. Ikäystävällinen yhteiskunta tukee aktiivista ikääntymistä. Joensuu: Karelia-ammattikorkeakoulu, 2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-275-295-6>
- Murtagh B, Cleland C, Ferguson S, Ellis G, Hunter R, Rodriguez Añez CR, et al. Age-friendly cities, knowledge and urban restructuring. *Int Plan Stud* 2022;22(1):62–76. <https://doi.org/10.1080/13563475.2021.1920374>
- Myller T. Ikäystävällisyystekijöitä harvaan asutulla maaseudulla. Teoksessa: Kukkonen T, toim. Ikä ja muistiympäristöt: Pohjois-Karjalan ikäihmisillä on asiaa. Joensuu: Karelia-ammattikorkeakoulu, 2022:17–25. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-275-345-8>
- Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Ikäystävällinen Lappi -hanke 2022–2023. 2022. Internet: <https://ekollega.fi/ikaystavallinen-lappi> (viitattu 14.4.2022).
- Puustinen J, Myller T, Kukkonen T. Karelian henkilöstön ikäystävällisyyteen liittyvä osaaminen.

- Pulssi-portaali 4.2.2022. Karelia-ammattikorkeakoulu. Internet: <https://karelia.fi/2022/02/karelian-henkiloston-ikaystavallisyteen-liittyva-osaaminen/> (viitattu 5.4.2022).
- Reuter A, Liddle J, Scharf T. Digitalising the age-friendly city: insights from participatory action research. *Public Health* 2020;17:e8281. <https://doi.org/10.3390/ijerph17218281>
- Salonen K. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 2013. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf> (viitattu 3.3.2022).
- Toikko T, Rantanen T. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press, 2009. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4>
- van Hoof J, Kazak JK, Perek-Białas JM, Peek S. The challenges of urban ageing: making cities age-friendly in Europe. *Int J Environ Res Public Health* 2018;15(11):e2473. <https://doi.org/10.3390/ijerph15112473>
- van Hoof J, Marston HR, Kazak J, Buffel T. Ten questions concerning age-friendly cities and communities and the built environment. *Build Environ* 2021;199(15):e107922. <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2021.107922>
- Vidovićová L. Age-friendly rural areas: the challenges of measurement and evaluation in Czech older adults. *Sociální studia / Social Studies* 2018;15(1):25–43. <https://doi.org/10.5817/SOC2018-1-25>
- WHO. UN decade of healthy ageing 2021–2030. 2021. Internet: <https://www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing> (viitattu 20.3.2022).
- WHO. Age-friendly in practice. 2022a. Internet: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-practices> (viitattu 24.4.2022).
- WHO. Global age-friendly cities: a guide. 2022b. Internet: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43755/9789241547307_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viitattu 24.4.2022).
- Winterton, R. Organizational responsibility for age-friendly social participation: views of Australian rural community stakeholders. *J Aging Soc Policy* 2016;28(4):261–71. <https://doi.org/10.1080/08959420.2016.1145504>
- Ymparisto.fi. Kaupunki-maaseutuluokitus päivitetty: Suomen kaupungistumisaste nousut yli 72 prosentin. Ympäristöhallinnon yleinen verkkopalvelu, 2022. Internet: [https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Yhdyskuntarakenne/Tietoa_yhdyskuntarakenteesta/Kaupunkimaaseutu_luokitus/Kaupunkimaaseutuluokitus_paivitetty_Suom\(57423\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Yhdyskuntarakenne/Tietoa_yhdyskuntarakenteesta/Kaupunkimaaseutu_luokitus/Kaupunkimaaseutuluokitus_paivitetty_Suom(57423)) (viitattu 23.4.2022).